

Тема уроку. **Образи народної балади «Ой на горі вогонь горить»**

Любі діти! На минулому уроці ми з вами познайомились із таким жанром народної творчості як балада, давайте пригадаємо, що нам відомо:

- *Що називається баладою?*
- *Якими є риси балад?*
- *На які різновиди їх поділяють?*
- *До якого виду належить балада «Ой летіла стріла»? Аргументуйте*

Вперед за натхненням!

Сьогодні на уроці ми з вами продовжимо роботу над баладою як жанром літератури. І ви познайомились зі зразком історичної балади, твором «Ой на горі вогонь горить». Під кутом зору проблеми історичної та художньої правди ви проаналізуєте цей твір, з'ясуєте ступінь вірогідності зображених подій, героїв; встановите за допомогою яких художніх прийомів та засобів відображається історична дійсність у ньому.

Подорож історією.

Коли говорити про історичні балади, то, безумовно, неможливо не згадати часи козаччини – одного з найцікавіших періодів нашої історії. Козацький фольклор становить цілісну жанрово – тематичну систему, яка виникла, розвивалася та ефективно функціонувала на території українських земель впродовж XV-XVIII ст. Це був найпродуктивніший період для ліричних (козацькі пісні), епічних (героїчні легенди, перекази, оповіді-спогади, казки, анекдоти), ліро-епічних (думи, балади, історичні пісні, пісні-хроніки) творів. І хоча ці фольклорні жанри неоднорідні за характером художнього відображення реальних подій, все ж вони чи не найбільшою мірою зафіксували весь обсяг періоду козацької доби, а саме: безперервну боротьбу запорозького козацтва із загарбниками українських земель у XV-XVIII ст.; визначили ставлення самого народу до історичних подій, осіб і обставин періоду виникнення Запорозької Січі, її учасників та очевидців.

Історична основа козацьких балад проявилася в тому, що в них представлені драматичні події часів козаччини. Козаків переповнювали пристрасті і переживання, в найтрагічніші моменти для історії України. У баладах більше психологічно напружених моментів із життя козаків, які обумовлюють їх риси характеру та вчинки.

Тематика ж балад пов'язана з історичними реаліями того часу, в них піднімаються проблеми загарбницьких війн і їх наслідків. Найпоширеніші баладні мотиви — проводи козака на війну з магічним провіщенням його загибелі; смерть козака внаслідок драматичного збігу обставин, незвичайних подій; рабство як наслідок турецьких набігів і драматичні долі козаків в полоні. У козацьких баладах більш пізнього періоду вже немає нічого містичного, надприродного чи магічного, їх напруженість і драматизм витікає із незвичайної, але реальної соціально-побутової ситуації, в яку потрапляє козак і єдиним виходом з якої часто є смерть.

Смерть козака описана й у баладі «Ой на горі вогонь горить», яку ми з вами розглянемо.

Прослухай аудіозапис балади «Ой на горі вогонь горить»

<https://youtu.be/sp9OQfaDhNQ>

Запам'ятай значення слів.

Китайка – густа шовкова тканина, яку завозили з Китаю, звідки й назва. Китайку широко використовували у поховальній обрядовості. При похованні воїна-козака йому накривали очі червоною китайкою. У зв'язку з цим існує думка, що такий обряд пішов з язичницьких часів, коли покійників одягали у все червоне, накриваючи їм обличчя хусткою червоного кольору, який у слов'ян вважався кольором смерті.

Осока - висока трава із гострими стеблами та листками. Вважається символом занепаду та смерті.

Дай відповіді на запитання.

- *Які враження у вас від цього твору?*

- *Як ви вважаєте, коли відбувалися події, описані в ньому?*
- *Чи могли вони бути насправді?*
- *Чи є цей твір баладою? Доведіть*
- *Яким є сюжет твору?*
- *Хто є його центральним персонажем?*
- *Як ви вважаєте, чому на горі горить вогонь? Що він означає?*

Важкою і небезпечною була служба козака, особливо сторожового. Він повинен був день і ніч вартувати, чи не збираються вороги напасти зненацька на його рідну землю. У разі небезпеки — запалювати сигнальний вогонь. Козак устиг повідомити про нападників, а сам лежить «порубаний, постріляний».

- *Чому, на вашу думку, поряд з козаком, що помирає, кінь?*
- *Як його названо в творі?*
- *Чи є цей образ символічним?*

Кінь – символ вірності, дружби. Цей образ можна часто зустріти у козацькому фольклорі. Адже кінь був вірним товаришем для козака. Якому він розкривав душу. Образ коня часто використовується в історичних баладах, зокрема Олексій Дей наголошував: *«У багатьох варіантах балад про смерть воїна на полі бою трагічна доля героя передається через образ його коня, якого ведуть без вершника, зброї, яку носять інші. Формула протиставлення наявних предметів уже неіснуючому (загиблому) їх власникові посилює експресію малюнка, мимовільно викликаючи спогад про нещасливого героя і співчуття до нього»*

- *Як кінь сповістив про смерть козака?*
- *Чому він просить матір «не плакати, не журитись»?*
- *Які ще образи-символи наявні у цьому творі?*

Ворон – символ зла, горя, смерті, війни.

- *Як ви вважаєте, як у творі відображено історичну правду?*
- *В чому полягає художня?*

Літературний аналіз твору

Тема: оспівування трагічної долі козака, який після бою в долині лежав «порубаний, постріляний».

Ідея: висловлення співчуття загиблому козакові.

Рід: ліро-епос

Жанр: історична балада

Художні засоби:

Епітети: кінь вороненький; товариш вірненький; син молоденький;

Метафори: наклав очі осокою; коник плаче; кінь б'є землю; вдаришся об частокіл;

Порівняння:

Та вже ж твій син оженився.

Та взяв собі паняночку,

В чистім полі земляночку.

Пестливі слова: ніженьки, рученьки, вороненький, вірненький, молоденький, паняночку, земляночку.

Домашнє завдання

Вивчити напам'ять народну пісню
або баладу (на вибір)